

Pogled u budućnost školske knjižnice

Dr. sc. Korina Udina

korinau@yahoo.com

Školska knjižnica, pored ostalih vrsta knjižnica, dio je knjižničnog sustava Hrvatske. Razvoj školskog knjižničarstva imao je zanimljiv tijek, a pogled u budućnost profesije ovisi o dioptriji odgovornih. Primjerice, 1980. godine je jedan od zadataka Razvojne službe Nacionalne i sveučilišne knjižnice bio učiniti školsku knjižnicu suvremenim bibliotečno-informacijskim centrom (BIC) kroz stručno usavršavanje školskih knjižničara. (Čelić-Tica, 1999). Od tada počinje i školsko-knjižničarska bilateralna¹, dvostruko obrazovanje školskih knjižničara, pripadanje Ministarstvu kulture i Ministarstvu znanosti i obrazovanja, dvostruko polaganje stručnih ispita i dvostruko stručno usavršavanje. Bilateralno obrazovanje za kolateralno² zapošljavanje.

Koliki je društveni značaj ove teme obzirom na knjižničnu i edukacijsku djelatnost školskih knjižnica može se izraziti u brojkama.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku³ u 2013. g. ukupno je radila 1781 knjižnica, broj predstavlja ukupan broj svih vrsta knjižnica (vidi Tablicu 2.). Isti izvor navodi da zaposlenih školskih knjižničara u školama

---

¹ Bilateralno znači obostrano, dvostrano (lat.)

² Kolateralan (lat.), znači sporedni; popratni, uzgredan.

³ U 2016. godini objavljeni su podatci tek za 2013. godinu.

ima 1311, koji svakodnevno djeluju na području odgoja i obrazovanja (vidi Tablicu 1.).

Prema ukupnom broju učenika u školama za školsku godinu 2013./2014. Državnog zavoda za statistiku u osnovnim školama bilo je 333 575 učenika, a u srednjim 181 384 učenika što znači da su školski knjižničari svojim radom utjecali na 514 959 učenika u Hrvatskoj. Preko njih neposredno su djelovali na otprilike jedan milijun roditelja tih učenika, što predstavlja jednu 1/4 stanovnika Hrvatske. Profesija koja ima utjecaj na 1/4 stanovnika i djeluje svakodnevno na odgoj i obrazovanje točno određene populacije mladih od 7-17 godina, treba imati definiran društveni značaj.

Iz ovog pogleda nije zanemarivo pitanje: postoji li pogled u budućnost profesije koja može imati sveučilišni program i odjele na fakultetima, definirano akademsko zvanje, zakon o zapošljavanju, utvrđen broj u Nacionalnoj klasifikaciji zanimanja?

Sve školske knjižnice su u sastavu ustanove, škole, dakle: nisu autonomne ili samostalne. Taj podatak je vidljiv u Tablici 1. Knjižnice prema vrsti, statusu i dodatnim odjelima u 2013.

Taj važan podatak u odlučivanju, razvoju i opremanju školskih knjižnica se u vanjskom vrednovanju nerijetko zanemaruje pa se za izvješća o radu školskih knjižnica prikupljaju podatci o namještaju, opremi, o knjigama, o čemu ne odlučuje samostalno školski knjižničar već u dogovoru s ravnateljem škole. Jednako tako je u tablicama Državnog zavoda za statistiku navedeno stručno osoblje u knjižnicama: knjižničarski savjetnici, viši

Tablica 1. Podatci Državnog zavoda za statistiku RH zaposlenih u knjižnicama 2013.

	Ukupno		Stručno osoblje												Ostalo osoblje	
	svoga	žene	ukupno		knjižničarski savjetnici		viši knjižničari		diplomirani knjižničari		knjižničari		pomoćni knjižničari			
			svoga	žene	svoga	žene	svoga	žene	svoga	žene	svoga	žene	svoga	žene	svoga	žene
Ukupno	4 036	3 388	3 329	2 870	63	54	111	97	1 999	1 787	506	433	650	499	707	518
Nacionalna knjižnica	321	212	200	151	18	18	19	15	73	61	23	19	67	38	121	61
Sveučilišne knjižnice	153	118	91	78	3	1	7	6	39	34	10	9	32	28	62	40
Visokoškolske knjižnice	342	288	283	244	9	7	24	22	149	136	41	32	60	47	59	44
Opće-znanstvene knjižnice	50	33	30	23	1	1	2	2	14	13	4	1	9	6	20	10
Specijalne knjižnice	222	177	165	134	8	7	15	14	87	74	22	17	33	22	57	43
Narodne knjižnice	1 637	1 378	1 299	1 102	16	12	30	27	655	576	164	139	434	348	338	276
Knjižnice osnovnih škola	908	824	875	797	4	4	12	10	683	622	167	153	9	8	33	27
Knjižnice srednjih škola	403	358	386	341	4	4	2	1	299	271	75	63	6	2	17	17

Zaposleni u knjižnicama (stanje 31. prosinca 2013.)⁴

savjetnici, diplomirani knjižničari, knjižničari i pomoćni knjižničari. Takva podjela stručnog osoblja i poslova u školskim knjižnicama ne postoji. U školskoj knjižnici zapošljava se stručni suradnik školski knjižničar s visokom stručnom spremom i državnim stručnim ispitom pri Agenciji za odgoj i obrazovanje. Budući da su školske knjižnice u sastavu odgojno-obrazovne ustanove, na knjižničare se odnosi zakon o zapošljavanju u školama. Ostalo osoblje niže stručne spreme ne postoji. Ta specifičnost profesije školskog knjižničara nije dovoljno definirana zakonskim aktima pa nije pravilno prikazana ni u statističkim obradama podataka. Školski knjižničari napreduju u zvanjima prema pravilniku za napredovanje u struci i po-

⁴ Knjižnice u 2013., Podatci su preuzeti iz broja 8.3.1., Zagreb, 30. travnja 2015., dostupni su na: <http://www.dzs.hr/> (12. 11. 2016.)

novni izbor⁵ koji propisuje Agencija za odgoj i obrazovanje. Novi pogled u budućnost može biti mogućnost utvrđivanja jednoznačnih vrijednosti i naziva stečenih zvanja koje propisuje Ministarstvo kulture za knjižnice koje su financirane tim ministarstvom i zvanja koje propisuje Ministarstvo znanosti i obrazovanja, a koje financira rad školskih knjižničara i knjižnica ili uzajamnog uvažavanja ili jednakog pogleda na stečena zvanja.

Tablica 2. Knjižnice prema vrsti, statusu i dodatnim odjelima u 2013.

	Knjižnice										
	status				dodatni odjeli						
	ukupno	samos- talne	u sastavu druge knjižnice	u sastavu ustanove / poduzeća	za djecu i mla- dež	čita- nica	igrao- nica	biblio- bus	multi- medi- jalni	za sli- jepe	WLAN (bežična mreža)
Ukupno	1 781	173	92	1 516	745	488	157	25	249	19	425
Knjižnice osnovnih škola	853	-	-	853	457	-	57	10	118	-	179
Knjižnice srednjih škola	349	-	-	349	69	-	3	2	34	-	68

Navedeni podatci objavljeni su u publikaciji Državnog zavoda za statistiku prema statističkim područjima, u području *Obrazovanje, znanost, kultura i socijalna skrb*. Svi podatci o školskim knjižnicama ne nalaze se u području obrazovanja već u području kulture. Razlog može biti opće nacionalno opredjeljenje o pripadanju školskih knjižnica knjižnicama u kulturi, a ne obrazovnom području, što nije slučaj u drugim razvijenim zemljama gdje su školske knjižnice sastavni dio obrazovnog područja; ili se statistički akti ne usklađuju s razvojem i promjenama u pojedinim profesijama.

⁵ Pravilnik o napredovanju učitelja i nastavnika u osnovnom i srednjem školstvu je dostupan na: http://www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/propisi/Pravilnici_05.pdf (17.11.2016.)

Posljednjih trideset godina školski knjižničari su pokrenuli formaliziranje metodike rada u knjižnicama i novu kvalitetu knjižničnih usluga u obrazovnom sustavu. Formalnim i neformalnim obrazovanjem, uključivanjem u brojne nacionalne projekte⁶, stručnim usavršavanjem na Proletnim školama školskih knjižničara od 1988. godine do danas, kroz brojne stručne skupove Agencije za odgoj i obrazovanje⁷, stručne skupove Hrvatske udruge školskih knjižničara⁸, definiran je smjer razvoja profesije i definirana je metodologija rada. Knjižnične usluge u školskim knjižnicama propisane su zakonskim aktima, normativom rada.⁹ Primjenom praktičnih metoda u radu školskih knjižničara razvijalo se je planiranje i programiranje rada u školskoj knjižnici, smjernice za rad, modeli učenja i poučavanja. Normativ rada za izračun tjednog i godišnjeg zaduženja razradile su Kovačević, Lovrinčević (2014, 242-244) kao polazišta za normizaciju u hrvatskom školskom knjižničarstvu.

O profesionalnom razvoju školskog knjižničara, ulozi u obrazovanju, o potrebi normiranja i vrednovanja rada, o viziji školske knjižnice budućnos-

---

⁶ Rezultati analize istraživanja neformalnog obrazovanja 2012. godine utvrđuju kojim projektima su se najčešće stručno usavršavali školski knjižničari: Kvalitetna škola – škola bez prisile (KVAŠ 2000.-2009.), Procesi učenja u kurikularnom pristupu, Građanski odgoj i obrazovanje, Nacionalni program odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo, Čitanje i pisanje za kritičko mišljenje, Program za cjeloživotno učenje COMENIUS, Erasmus itd.

⁷ Kontinuirano stručno usavršavanje organizirano je putem stručnih vijeća i mrežne stranice www.ettaedu.hr

⁸ Pregled stručnih skupova dostupan je na mrežnoj stranici www.husk.hr

⁹ Primjerice Standard za školske knjižnice propisuje: "Stručni suradnik knjižničar koji ima punu normu rada od 40 sati obavezan je obavljati poslove u neposrednome pedagoškom radu 25 sati tjedno, a ostale poslove u sklopu satnice do punoga radnog vremena."

ti pisale su brojne autorice i autori, primjerice Sečić (1995), Kovačević, Lovrinčević (2004, 2005, 2012, 2014), Lasić-Lazić, Banek-Zorica (2003, 2005) Zovko, Ćelić-Tica (2011) ali i mnogi drugi. Djelatnost školske knjižnice definirana je stručnom literaturom kao interdisciplinarna djelatnost koja objedinjuje dvije znanosti: knjižnično-informacijsku i edukacijsku.

Od 1874. godine¹⁰ i Mažuranićevog zakona kojim je utemeljen rad i postojanje školskih knjižnica¹¹ do 1976. godine prošlo je stotinu godina u Hrvatskoj kada se na Katedri za bibliotekarstvo Filozofskog fakulteta u Zagrebu osnovao dodiplomski studij knjižničarstva za stjecanje zvanja diplomiranog knjižničara. Ni tada se nije formirao studij s programom za obrazovanje školskih knjižničara. U tada osnovani studij nisu se uključivali učitelji ili profesori jer nije osposobljavao knjižničare za rad u školama, već je bio namijenjen knjižničarima u svim ostalim vrstama knjižnica. Danas, nakon četrdeset godina dvostrukog sveučilišnog obrazovanja za rad u školskoj knjižnici paradigma za ovu profesiju se nije promijenila.

---

¹⁰ Munjiza, E., Kragulj, S.(2010) Utemeljenje i rad školskih knjižnica u Hrvatskoj. Preuzet je citat: “Sklapanjem Hrvatsko-ugarske nagodbe 1867. godine Hrvatska je dobila autonomiju na području školstva, čime će biti stvoreni uvjeti da Hrvatska prvi puta samostalno uredi svoje školstvo. Nakon dužih priprema, konačno je 1874. godine donesen prvi hrvatski školski zakon poznat pod nazivom Mažuranićev zakon (*Zakon ob ustrojstvu pučkih škola i preparandija za pučko učiteljstvo u Kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji 1874. godine*; u daljnjem tekstu *Zakon 1874.*)”, dostupno na: hrcak.srce.hr/file/82327 (12.11.2016.)

¹¹ Munjiza: “U školskom zakonu iz 1874. godine produžno stručno obrazovanje učitelja regulirano je člancima 95-100. Unutar produžnog stručnog obrazovanja učitelja izričito o školskim knjižnicama govori članak 95. Ovaj članak gotovo na isti način kao i prethodni zakon određuje školskim općinama održavanje i rad školskih knjižnica.”

Pogled u tehnološku budućnost školskih knjižnica spominje se na početku ovog rada, spominje se informatizacija školskih knjižnica što je bio projekt u Referalnom centru Nacionalne i sveučilišne biblioteke sredinom 80.-tih godina za centraliziranu obradu školskih knjižnica. Prvi knjižnični program Ciciban izrađen je 1995., intenzivno su se educirali djelatnici školskih knjižnica za rad u tom programu kroz Nacionalni informacijski sustav knjižnica Hrvatske (NISKA). 1997. godine pokušalo se usustaviti i umrežiti školske knjižnice u “nacionalno, europsko i svjetsko informacijsko društvo” kako opisuje autorica Ćelić-Tica (1999) u svom članku o povijesnom pregledu usavršavanja rada školskih knjižničara. Međutim taj je projekt napušten, nema sličnog sustavnog praćenja informatizacije, niti jedinstvenog knjižničnog programa za školske knjižnice do danas. Kao i za sve razlog je *bilateralna* školskog knjižničarstva, a ne objavljivanje propisa o knjižničnom programu izaziva *kolateralu*, nema tehnološkog napretka kada se stalno ispočetka ponavljaju iste radnje, mijenjaju se programi po knjižnicama. Ne postoji zakonska odredba po kojoj u školskoj knjižnici treba imati točno određeni knjižnični program, iako je to tema stručnih skupova školskih knjižničara, organiziranih u Agenciji za odgoj i obrazovanje od 2003. godine, na kojima su sami knjižničari predlagali odgovarajući knjižnični program kao alat za automatizaciju posudbe, inventarizacije i katalogizacije, te tražili da se ta tema riješi jedinstveno na nacionalnoj razini za svih 1311 školskih knjižnica, a ne parcijalno po županijama ili gradovima.

Analizirajući definiciju profesije Ovesni (2011) opisuje da “svaka profesija posjeduje vlastitu, ekskluzivnu sumu znanja (teorijsku osnovu i specijalizirane vještine) koja je odvaja od drugih profesija i daje joj profesionalni identitet. Ovladavanje setom specijaliziranih znanja i vještina odvaja pripadnike profesija jedne od drugih, ali i od paraprofesionalnih skupina unutar svakog područja posebno. Profesionalni set znanja i vještina uvijek je ekskluzivan”¹² (Osman, 1995.; Jarvis, Holford, and Griffin, 2003 prema Ovesni, K., 2011).

Pogled u budućnost školske knjižnice vidi utvrđenu definiciju profesije, važnost izvrsnog sveučilišnog obrazovanja, ujednačavanje sveučilišnih programa i akademskih zvanja za profesiju školskog knjižničara na nacionalnoj razni, ovladavanje specijaliziranim znanjima i vještinama koje su potrebne u budućnosti knjižnično-informacijske i edukacijske znanosti, i prema tome propisivanje točno određenih kriterija za zapošljavanje, broj u Nacionalnoj klasifikaciji zanimanja, vanjsko vrednovanje i samovrednovanje rada knjižničara. Tada neće biti potrebno bilateralno obrazovanje za kolateralno zapošljavanje.

---

¹² Ovesni, K. (2011) Ključni čimbenici i novi izazovi u procesu profesionalizacije, dostupno na: http://www.asoo.hr/UserDocsImages/ASOO_zbornik_final.pdf (12.05.2016.)

